

Effektiv skattesats og selskapsstørrelse

En empirisk analyse av skattebelastningen til små og store selskaper i Norge

av Pål Henrik Hagen og Line Cecilie Stein Njøs, master i Finansiell økonomi ved Norges Handelshøyskole, våren 2015.

Innen norsk skatteforskning har det per i dag vært lite forskning på sammenhengen mellom effektiv skattesats og selskapsstørrelse. Vi har benyttet paneldatametoder på norske regnskaps- og foretaksdata i perioden 1995 til 2012 til å undersøke hvordan selskapers størrelse påvirker den effektive skattebelastningen. Vi finner at flere ansatte gir opphav til en høyere skattesats mens større totalkapital gir skattelette. Bakgrunnen for effektene virker til å ligge i de skjønsmessige og fradragsberettigede postene i regnskapet. Resultatene våre viser således en hittil lite studert vridning i det norske skattesystemet, både mellom store og små selskaper og mellom arbeidsintensive og kapitalintensive selskaper.

Den negative effekten av økt totalkapital på skattebelastningen kan forklares ved manglende sammenstilling av påløpt ressursforbruk i skatte- og finansregnskapet. Dette gir opphav til en skattekreditt. Skattekreditten oppstår som følger av at skatte- og finansregnskapet legger til grunn ulike metoder for å fordele investeringsutgiftene over en eiendels forventede levetid. Saldometoden gir et høyere skattefradrag tidlig i eiendelens levetid enn lineær avskrivning.

Skattelovens hjemler gir fradrag for medgått ressursforbruk for å erverve skattepliktig inntekt, jf. sktl. §§ 6-2 og 14-40 flg. En direkte tolkning er at verdifall på driftsmidlet som følger av slit eller elde, kan gi fradragsrett i form av årlige saldoavskrivninger. I finansregnskapet periodiseres anskaffelseskostnaden med utgangspunkt i en lineær avskrivningsprofil, da disse anses å utgjøre det beste målet på eiendelens faktiske verdifall. Saldoavskrivninger vil imidlertid kun være et perfekt mål på de økonomiske avskrivningene i tilfeller hvor den årlige kontantstrømmen faller med avskrivningssatsen. For majoriteten av driftsmidlene er dette sjeldent realiteten i praksis. Ot. prp. nr. 1 viser til at enkelte eiendeler avskrives med en sats som er betydelig høyere enn den faktiske verdiforringelsen. Standarden trekker frem at skip årlig har en gjennomsnittlig verdiforringelse på 10 prosent, men avskrives skattemessig med 14 prosent. Tilsvarende avskrives forretningseiendom med 2 prosent årlig, selv om forretningseiendom i realiteten ikke faller særlig i verdi utover normale vedlikeholdskostnader. Høye saldoavskrivninger leder til et kunstig lavt skattbart overskudd tidlig i eiendelens levetid og gir opphav til en rentefri skattekreditt.

Et sentralt spørsmål er om kapitaltunge selskaper oppnår en varig skattefordel eller om effekten kun er midlertidig og vil reverseres over eiendelens levetid når de lineære avskrivningene overstiger saldoavskrivningene. Et omdiskutert tema i den forbindelse er knyttet til om reverseringen av enkelte midlertidige forskjeller nøytraliseres gjennom at de erstattes av nye midlertidige forskjeller. I så fall kan enkelte midlertidige forskjeller fremstå som permanente skattereduserende forskjeller og aldri komme til beskatning. For de fleste

avskrivbare eiendelene avfeies synet ved at den skatteøkende midlertidige forskjellen uansett medfører et høyere fremtidig skattbart resultat. Effekten skyldes at skatteloven enten avskriver varige driftsmidler fullt ut, eller fører den på gevinst- og tapskonto ved en realisasjon. Sistnevnte fordrer en årlig kostnads- eller inntektsføring på 20 prosent, alt ettersom om driftsmidlet realiseres med et tap eller en gevinst, jf. sktl § 14-45, 4. ledd.

Når selskapets størrelse måles ved antall ansatte er det en betraktelig bedre sammenstilling av påløpt ressursforbruk og periodens kostnad. Lønnskostnader avregnes etter kontantprinsippet. Det forklarer hvorfor flere ansatte ikke reduserer skattebelastningen på lik linje med økt total kapital. Når selskapet vokser i form av antall ansatte, er det fortrinnsvis regnskapspostene lønnskostnader og fremtidige pensjonsforpliktelser som berøres. Til forskjell fra investering i kapital, fordrer ikke flere ansatte en fordeling av kostnader over flere regnskapsperioder. At vi observerer en positiv sammenheng mellom ansatte og den effektive skattebelastningen skyldes blant annet behandlingen av pensjonsforpliktelser. Etter det overstyrende prinsipp for tidfesting av kostnader i skatteregnskapet, får ikke pensjonsavsetninger skattemessig effekt før de faktisk påløper, jf. sktl. § 14-2, 2. ledd. I finansregnskapet legges det imidlertid til grunn at årets netto pensjonskostnad skal ha umiddelbar resultateffekt i henhold til prinsippet om beste estimat, jf. rskl. § 4-2. Totaleffekten er at regnskapsmessig resultat før skatt reduseres med den økte pensjonsforpliktelsen, mens den betalbare skatten forblir upåvirket. Den effektive skattesatsen vil således øke med antall ansatte.

Våre egne beregninger viser at kapitaltunge selskaper har en skattemessig fordel sammenlignet med arbeidsintensive selskaper. Dermed er det ikke mulig å trekke en overordnet og uniform konklusjon rundt virkningen av selskapsstørrelse på den effektive skattesatsen. Sammenhengen avhenger av hvilket mål på selskapsstørrelse som legges til grunn. I tillegg er effekten av total kapital svært sensitiv for om vi inkluderer selskaper som ikke er i skatteposisjon, og om utsatt skatt inngår i målet på den effektive skattesatsen. På disse punktene er effekten av antall ansatte atskillig mer robust.

Et viktig fokus i utredningen har vært å teste sensitiviteten i resultatene for endringer i definisjon på variabler, alternative modellspesifikasjoner og forskjellige utvalgsrestriksjoner for estimering. Som et ledd i å undersøke sensitiviteten til våre resultater har vi undersøkt hva som skjer med sammenhengen mellom effektiv skattesats og selskapsstørrelse når vi tar utgangspunkt i fundamentalt forskjellige modellspesifikasjoner, med andre forklaringsvariabler. I den avsluttende delen av vår analyse replikerer vi derfor studiene til Nicodème (2007) og Davidson og Heaney (2011) på norske data. Studien til Nicodème er interessant fordi den er en av få studier som tar hensyn til at selskapets størrelse kan måles både ved total kapital og antall ansatte. Studien til Davidson og Heaney fokuserer på sin side på de empiriske metodene og modellspesifikasjonene som ligger til grunn for resultatene i tidligere litteratur. Et sentralt poeng i deres studie er at avveiningen mellom inkludering eller ekskludering av selskaper som ikke befinner seg i skatteposisjon kan avgjøre fortegnet på størrelseskoeffisienten. De argumenterer også for at ekskluderingen av kvadrerte størrelsesmål vil gi opphav til utelatt variabel-problem. Hvis dette er korrekt er det en kritikk

som rammer store deler av litteraturen. Vi finner argumentene til Nicodéme, Davidson og Heaney overbevisende og har derfor undersøkt hvilke resultater vi får ved å benytte deres utvalgsrestriksjoner, definisjoner av effektiv skattesats og valg av forklaringsvariabler.

Replikeringen av Nicodéme (2007) og Davidson og Heaney (2011) understøtter at de empiriske prosedyrene er svært avgjørende for både styrken og retningen på relasjonen mellom selskapsstørrelse og den effektive skattesatsen. Sammenhengene skifter ut fra hvordan vi renser datasettet, hvordan vi spesifiserer venstresidevariabelen og hvilke forklaringsvariabler som inkluderes i regresjonen. Sensitivitetsanalysene understreker således to viktige poeng. For det første er ikke hovedeffektene gyldige for hele det norske skattesystemet, og de kan ikke uten videre generaliseres på tvers av skatteregimer. For det andre er det viktig at modellspesifikasjonen forankres i økonomisk teori og tenkning, et poeng litteraturen synes å overse.

En begrensning ved våre resultater er at modellen ikke fanger opp effekten av implisitte skatter og heller ikke nåverdien av at inntekt ofte kommer til beskatning på et senere tidspunkt enn den fradragsberettigede ressursbruken. En implisitt skatt oppstår fordi markedsverdien på skattegunstige eiendeler omsettes til en premium sammenlignet med eiendeler uten et tilknyttet skattefradrag. Betalbar skatt reflekterer kun skatten selskapet faktisk betaler til myndighetene, og den effektive skattesatsen vil således ikke være et perfekt mål på selskapets skattebyrde. Betydningen av implisitte skatter er noe uklar. Dersom implisitte skatter kun medfører at vi måler den effektive skatten upresist vil dette ikke gi noen systematisk skjevhet i våre estimater, men dersom implisitte skatter varierer systematisk med de inkluderte kontrollvariablene – som kapital og arbeidskraft – må man være varsom med å trekke politikimplikasjoner. Nåverdieffekten vil på sin side medføre at vi undervurderer effekten av totalkapitalen på den effektive skattesatsen.